

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

**Samarqand iqtisodiyot va
servis instituti rektori**

M.E. Polatov

2024 yil «__» avgust

Ro'yxatga olindi:

2024 yil «__» avgust

PROFESSIONAL BUXGALTERIYA AMALIYOTI

O'QUV DASTURI

Bilim sohasi : 400 000 – Bisnes, boshqaruv va huquq

Ta'lim sohasi: 410 000 – Bisnes va boshqaruv

Ta'lim yo'nalishi: 60410100 –Buxgalteriya hisobi va audit (tarmoqlar va
sohalar bo'yicha)

Samarqand-2024

Fan/modul kodi METTSD06		O'quv yili 2024-2025	Semestr 5	ECTS - Kreditlar 6	
Fan/modul turi Tanlov		Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlar 4	
1	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)		Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Professional buxgalteriya amaliyoti	90		90	180

1.FANNING MAZMUNI

“Professional buxgalteriya amaliyoti” fanida xo'jalik yurituvchi sub'ektlarda buxgalteriya hisobini yuritishning tashkiliy jihatlarini, axborot texnologiyalaridan samarali foydalanishni, konsolidatsiyalashgan hisobotlarni tuzishni o'rganish tushuniladi, bu fan uchinchi kursning birinchi semestrda o'qitilishi rejalashtirilgan. Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarga xo'jalik yurituvchi sub'ektlarda buxgalteriya hisobining nazariy asoslarini, unda qo'llaniladigan asosiy tamoyillar, usullarini o'rgatish, axborot texnologiyalaridan foydalanish, konsolidatsiyalashgan hisobotlarni tuzish hamda ularni amaliyotga tatbiq etish ko'nikmasini hosil qilishdan iborat.

Fan mazmunini anglab yetish - talabalarining buxgalteriya ma'lumotlarini o'rganish, buxgalteriya hisobi hisobotlarini to'g'ri baholash va buxgalteriya hisobi jarayonlarini o'rganish usullari kabi muhimdir.

Professional buxgalteriya amaliyoti fanning vazifasi - nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar, ijodiy fikrlash jarayoniga buxgalteriya hisobini tashkil etilishida, axborot texnologiyalaridan foydalanishda, konsolidatsiyalashgan hisobotlarni tuzishda qonunlar, qarorlar va boshqa normativ hujjatlarni o'rni va ahamiyatini ochib berish.

2.ASOSIY NAZARIY QISM (MA'RUZA MASHG'ULOTLARI)

2.1. FAN TARKIBIGA QUYIDAGI MAVZULAR KIRADI

1 mavzu. Buxgalteriya hisobi xizmatini tashkil qilish

Buxgalteriya hisobi va tadbirkorlik faoliyati to'g'risida tushuncha. O'zbekiston Respublikasida buxgalteriya hisobini huquqiy tartibga solish. Buxgalteriya hisobi subyekt va obyektlari (moliyaviy hisobot elementlari). Buxgalteriya hisobi tamoyillari va korxonalarning hisob siyosati.

2 mavzu. Buxgalteriya balansi

Buxgalteriya balansi, uning tuzilishi va mazmuni. Xo'jalik muomalalarning balansga ta'siri.

3 mavzu. Buxgalteriya hisobining schotlar tizimi va ikkiyoqlama yozuv

Buxgalteriya hisobi schotlar tizimi va ularning tuzilishi. Buxgalteriya hisobi schotlaridagi ikkiyoqlama yozuv va uning mohiyati. Sintetik va analitik schotlar.«Balansdan balansgacha» hisob davri.

4 mavzu. Hujjatlashtirish va inventarizatsiya

Hujjatlashtirish, uning mohiyati va ahamiyati. Inventarizatsiya qilish, uning turlari va o'tkazish qoidalari. Buxgalteriya hisobining registrarlari .ulardagi xato yozuvlarni tuzatish usullari. Buxgalteriya hisobi shakllari

5 mavzu. Pul mablag'lari hisobi

Kassadagi naqd pul mablag'larining hisobi. Hisob kitob schoti bo'yicha operatsiyalarni amalga oshirish tartibi va hisobi. Valyuta operatsiyalarini amalga oshirish tartibi va hisobi. Hisobdor shaxslar bilan hisoblashishlar tartibi va hisobi.

6 mavzu. Mehnat haqi hisobi

Mehnatga haq to'lash shakllari, ish haqi va boshqa to'lovlarni hisoblash tartibi. Ishlab chiqarish va ish haqini hujjatlarda rasmiylashtirish. Ish haqi va boshqa to'lovlar bo'yicha xodimlar bilan hisoblashishlar hisobi. Ish haqidan daromad solig'i va boshqa yig'implarni ushlab qolish hisobi. Davlat maqsadli jamg'armalariga sug'urta to'lovlarni hisoblash, to'lash va xarajat qilish hisobi tartibi

7 mavzu. Moddiy qiymatliklar, inventar va xo'jalik buyumlari hisobi

Materiallar, ularning tasnifi va baholash. Materiallar harakati hisobini hujjatlashtirish. Ombordagi materiallar hisobi.Buxgalteriyada materiallar hisobi. Inventar va xo'jalik jihozlari hisobi. Materiallar inventarizatsiyasi

8 mavzu. Asosiy vositalar hisobi

Asosiy vositalar to'g'risida tushuncha va ularni qayta baholash. Asosiy vositalarning kelib tushishi. Asosiy vositalarning eskirishi (amortizatsiya) hisobi. Asosiy vositalarni qayta baholash hisobi. Asosiy vositalarni ta'mirlash hisobi. Asosiy vositalarni chiqib ketishi hisobi. Asosiy vositalarni ijaraga berish hisobi

9 mavzu. Nomoddiy aktivlar hisobi

Nomoddiy aktivlar va ularning guruhlari. Nomoddiy aktivlarning kelib tushishi va hisobi. Nomoddiy aktivlar bo'yicha amortizatsiya hisobi. Nomoddiy aktivlarning chiqib ketishi va hisobi.

10 mavzu. Moliyaviy investitsiyalar hisobi

Moliyaviy investitsiya tushunchasi, ularni tasnif qilish va baholash. Investitsiyalarning kelib tushish hisobi. Uzoq muddatli moliyaviy investitsiyalar qatnashish usuli hisobi

11 mavzu. Ishlab chiqarish xarajatlari hisobi, mahsulotlar (ishlar, xizmatlar) sotish va mahsulotlar tannarxini kalkulyatsiyasi

Ishlab chiqarish xarajatlari, mahsulotlar (ishlar, xizmatlar)ni sotish va ularning turkumlanishi. Tovar-moddiy zaxiralarning tannarxini aniqlash usullari. Ishlab chiqarish xarajatlari hisobi. Yordamchi ishlab chiqarish harajatlari hisobi. Umumishlab chiqarish xarajatlari hisobi.

12 mavzu. Tayyor mahsulot, tovarlar va ularni sotish hisobi

Tayyor mahsulot va ularni baholash. Tayyor mahsulotlarni ishlab chiqarish va omborga kelib tushishi hisobi. Yuklab jo'natilgan tayyor mahsulotlar hisobi. Mahsulotlar, tovarlar, ish va xizmatlarni sotish hisobi. Tovar operatsiyalarini hisobga olish.

13 mavzu. Davr xarajatlari va boshqa xarajatlar hisobi

Mahsulotni sotish xarajatlari hisobi. Boshqaruv xarajatlari hisobi. Boshqa operatsion xarajatlar hisobi. Umumxo'jalik ahamiyatiga ega bo'lgan boshqa xarajatlar hisobi

14 mavzu. Xususiy kapital va moliyaviy natijalari hisobi

Ustav va boshqa xususiy kapital elementlari hisobi. Korxona daromadlari va ularning turlari. Xarajatlar va ularning tarkibi. Sof foyda (zararni) aniqlash. Moliyaviy natijalarni shakllantirish tartibi. Yopiluvchi provodkalar. Taqsimlanmagan foyda hisobi

15 mavzu. Korxonalar faoliyatidagi soliqlar va yig'imlar hisobi

Soliqlar va ularning guruxlanishi. Yurudik shaxslardan olinadigan foyda solig'ini hisoblash va hisobga olish tartibi. Qo'shilgan qiymat solig'ini (QQS) hisoblash tartibi va hisobini tashkil etish. Aylanmadan olinadigan soliqni hisoblash va hisobga olish tartibi.

16 mavzu. Moliyaviy hisobot

Xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy hisobot shakllarini tayorlash va taqdim etish.

3. AMALIY MASHG'ULOTLAR BO'YICHA KO'RSATMA VA TAVSIYALAR

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Buxgalteriya hisobi xizmatini tashkil qilish
2. Buxgalteriya balansi
3. Buxgalteriya hisobining schotlar tizimi va ikkiyoqlama yozuv
4. Hujjatlashtirish va inventarizatsiya
5. Pul mablag'lari hisobi
6. Mehnat haqi hisobi
7. Moddiy qiymatliklar, inventar va xo'jalik buyumlari hisobi
8. Asosiy vositalar hisobi
9. Nomoddiy aktivlar hisobi
10. Moliyaviy investitsiyalar hisobi
11. Ishlab chiqarish xarajatlari hisobi, mahsulotlar (ishlar, xizmatlar) sotish va mahsulotlar tannarxini kalkulyatsiyasi
12. Tayyor mahsulot, tovarlar va ularni sotish hisobi
13. Davr xarajatlari va boshqa xarajatlar hisobi
14. Xususiy kapital va moliyaviy natijalari hisobi
15. Korxonalar faoliyatidagi soliqlar va yig'imlar hisobi
16. Moliyaviy hisobot Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akadem guruhga bir o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi lozim. Mashg'ulotlar faol va interfaktiv usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

Amaliy mashg'ulotlarni o'tkazishda qo'yidagi dedaktik tamoyillarga amal qilinadi:

- Amaliy mashg'ulotlarning maqsadini aniq belgilab olish;
- Talabada natijani mustaqil ravishda qo'lga kiritish imkoniyatini ta'minlash;
- Talabani nazariy-metodik jihatdan tayyorlash.

4. MUSTAQIL TA'LIM VA MUSTAQIL ISHLAR

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Buxgalter kasbiga qo'yiladigan talablar
2. Buxgalteriya hisobi xizmatini tashkil etish
3. Buxgalteriya hisobi axborot tizimlarining umumiy ta'rifi va buxgalteriya hisobida avtomatlashtirilgan axborot texnologiyalari
4. Kichik biznes korxonalarida buxgalteriya hisobini avtomatlashtirish tizimlari

5. Yirik korxonalar buxgalteriya hisobi masalalarini kompyuterda qayta ishlash texnologiyalari
 6. Soddalashtirilgan soliqqa tortish tizimida soliq hisobini tashkil etish va yuritish
 7. Foyda solig'i hisobi
 8. QQS hisoblash tartibi va hisobini tashkil etish
 9. Korxonalar faoliyatidagi soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar hisobi
 10. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning moliyaviy hisobot shakllarini tayyorlash va taqdim etish
 11. Sho'ba xo'jalik jamiyatlariga sarmoyalarni hisobga olish va konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotlarni tuzish tartibi
- Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan loyihaishi, esse, tezis yoki ilmiy maqola yozish, referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.

5.FAN OQITILISHINING NATIJALARI (SHAKLLANADIGAN KOMPOTENSIYALAR)

Ushbu fanni muvaffaqiyatli tugatib, talabalar quyidagi ko'nikmalarga ega bo'ladi:

Bilish va tushunish jihatidan:

- nazariyalarni bilishi va tushunishini namoyish etish;
- buxgalteriya hisobi tamoyillarini bilishi kerak;
- moliyaviy hisobot ko'rsatkichlarini tushunishini namoyish etish;
- ichki va tashqi foydalanuvchilar uchun zarur ma'lumotlarni buxgalteriya hisobi va hisobotlaridan olishni bilishi kerak;

Tahlil jihatidan:

- Xo'jalik jarayonlarni taxlil qilish, tartibga solish va sharhlash;
- Xo'jalik ma'lumotlarni yozma, raqamli, diagramma va grafik taxlillarda qo'llash;
- Xo'jalik muammolar va vaziyatlarni tahlil qilish, aloqalarni aniqlash va rivojlantirish;
- Xo'jalik hodisa va jarayonlarni tahlil qilish usullarini bilgan holda samarali qo'llash;
- Buxgalteriya qonunlarni, ilmiy tushunchalarning (kategoriyalarning) amal qilish xususiyatlarini, mexanizmlarini bilishi;
- Xo'jalik jarayonlarida kuzatiladigan muammolar bo'yicha echimlar qabul qilish.

Baholay olish jihatidan:

- iqtisodiy ma'lumotlar va ko'rsatkichlarni baholash;
- iqtisodiy tahlil va asossiz ko'rsatkichlarni farqlash;
- iqtisodiy qarorlar va hodisalar natijalarining noaniqliklarini bilish;
- iqtisodiy tafakkurni mantiqiy tarzda etkazish.

.TA'LIM TEXNOLOGIYALARI VA METODLARI:

- real vaziyatga asoslangan amaliy ishlarni bajarish;
- esse, tezis va maqolalar yozish;
- vaziyatli topshiriqlarni (keys-stadi) echish;
- jarayonli-yo'naltirilgan ta'lim;
- muhokamalarda ishtirok etish;
- kichik guruhlarda ishlash;
- loyiha ishi bajarish;
- mustaqil ishlarni bajarish;
- taqdimot tayyorlash;
- turli darajadagi testlarni echish;
- so'rov o'tkazish;
- muammoni hal qilish.

7.KREDITLARNI OLISH UCHUN TALABLAR:

Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni tula uzlashtirish, taxlil natijalarini tugri aks ettira olish, urganilayotgan jarayonlar xakida mustakil mushoxada yuritish va joriy, oralik nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriklarni bajarish, yakuniy nazorat buyicha yozma ishni topshirish.

ASOSIY ADABIYOTLAR

1. Ўзбекистон Республикасининг Бухгалтерия хисоби тўғрисида қонуни Тошкент ш., 2016 йил 13 апрель, ЎРҚ-404-сон (қўшимча ва ўзгаришлар билан)
2. Ўзбекистон Республикасининг Солиқ Кодекси. Кучга кириш санаси 01.01.2020 (қўшимча ва ўзгаришлар билан)
3. Гадоев Э. ва бошқалар. Бухгалтер учун амалий қўлланма: икки жилдлик. Тошкент НОРМА 2010.
4. Ғуломова Ф. Бухгалтерия ҳисобидан мустақил ўрганиш учун қўлланма. -Т. "Норма" 2013 .
5. Абдуллаева Р.Г. Амалий бухгалтерия фанидан машғулотларни ўтказиш бўйича методик кўрсатма.ЎзМУ Тошкент., 2019. 32-б

QO'SHIMCHA ADABIYOTLAR

- 6.Ўзбекистон Республикаси Президентининг Қарори, 24.02.2020 йилдаги ПҚ-4611-сон Молиявий Ҳисоботнинг Халқаро Стандартларига ўтиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида
- 7.Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарори, Маҳсулот (ишлар, хизматлар)ни ишлаб чиқариш ва сотиш харажатлари таркиби ҳамда молиявий натижаларни шакллантириш тартиби тўғрисидаги низоми тасдиқлаш ҳақида 05.02.1999 йилдаги 54-сон

8. Практика бухгалтерского учета. Том 1 и 2. (Э.Ф.Гадов и др.) Ташкент : «NORMA», 2013.

9. Уразов К.Б., Пулатов М.Э. Бухгалтерия ҳисоби Дарслик.-Т: "Fan va texnologiyalar nashriyot-matbaa uyi", 2021. 560 bet.

10. Д. Рафеев. Практика профессиональной бухгалтерии. (учебное пособие) Самарканд. 2023. – 366 стр.

11. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Buxgalteriya hisobi tizimini yanada takomillashtirish va uni Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tkazishni rag'batlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" qarori loyihasi <https://regulation.gov.uz/oz/d/101485>

Internet saytlari

1. www.gov.uz (O'zbekiston Respublikasi hukumat portali)
2. www.mf.uz (O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi)
3. www.ziynet.uz (Axborot ta'lim tarmog'i)
4. www.lex.uz (O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlar ima'lumotlari milliy bazasi)
5. www.stat.uz (O'zbekiston Respublikasi Statistika Qo'mitasi)
6. www.soliq.uz (O'zbekiston Respublikasi Soliq Qo'mitasi)
7. www.accountingtools.som (Buxgalterlar uchun qo'llanmalar sayti)
8. www.ifrs.org (Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari fondi sayti)
9. www.norma.uz
10. www.buxgalter.uz

Fan dasturi Samarqand iqtisodiyot va servis instituti O'quv uslubiy kengashining 2024-yil 29 avgustdagi 1-sonli yig'ilish bayoni bilan tasdiqlangan. (№ *FD-02-27*)

Fan/modul uchun ma'sullar:

Rafeyev D.R. – SamISI, «Buxgalteriya hisobi» kafedrasida dotsenti, i.f.n.

Taqrizchilar:

Abdullayev R.A. - O'zbekiston Respublikasi buxgalterlar va auditorlar milliy assotsiatsiyasi Samarqand filiali Kengashining raisi

Pashaxodjayeva D.D. - SamISI, «Buxgalteriya hisobi» kafedrasida dotsenti, PhD